

nal, de legkésőbb a következő óra elején, a számonkérés alkalmával korrigálandók, illetőleg újból tisztázandók.

Ennek a fejezetnek további részeiben (d) a szerző az előadási kísérletezés menetével és szempontjaival, a szemléltetés módszerével (e), majd az összefoglaló ismétlések (f) általános didaktikai problémáival foglalkozik. Világos okfejtésével a gyakorlati pedagógus kialakult nézeteivel, valamennyi fejezet tiszta áttekintéseket s igen sok okulást nyújt.

Hasonlóképpen sok tanulságot nyerhetünk a helyi tanmenet, az óravázlat, a tankönyv című fejezetekből, de különösen érdemes tanulmányoznunk a 13. fejezetben a munkáltató tanításról mondottakat (ezzel a fejezettel is érdemes volna külön foglalkoznunk), hol a szerző e sokat vitatott módszeréről nyújt tájékoztatót mindazok részére, kik e kérdésnek nemcsak lényegéről, de kiviteléről is onnan várnak útbaigazításokat, hol a módszert tisztán látják s valóban ki is próbálták. A magyar irodalomban alig kaphatnának e fontos kérdésben máshonnan világosabb eligazítást.

Dr. Loczka Alajos könyve, amint jeleztük volt, elsősorban a kémiai oktatás modern tanításának érdekében íródott, de a könyvet minden pedagógusnak el kell olvasnia, ki tudatos didaktikai munkájához az alapvető kérdésekben világos tiszta szempontokat keres. El kell olvasnia a könyvet a szakfelügyelőknek, igazgatóknak, a tanároknak és azért nem hiányozhat az egyetlen iskola könyvtárából sem.

Dr. Loczka Alajos kitűnő könyvének megírásával igen nagy szolgálatot tett a magyar pedagógiának. (Kratofil Dezső.)

Werner Lippert: Methodik des Geschichtsunterrichts. Kurt Stenger, Erfurt 1929. 189 l. Ára füzve 7.— M, kötve 8.50 M.

A gazdag német történetdidaktikai irodalomban kimagasló helyet foglal el Lippert műve. A szerző a középiskolai (Oberschule) történettantás elméletét és gyakorlatát adja minden szélsőségtől és egyoldalúságtól mentesen, a problémák gyökereig ható alapossággal.

Lippert történetdidaktikája a jelenkori pedagógia három vezérfogalmára épül; ezek: munkaiskola, ifjúságismeret (Jugendkunde), koncentráció. A nevelés és tanítás célja a tanulóban a tudományos, társadalom-erkölcsi, művészi és testi művelődés összehangzatos fejlesztése, melyben a gondolkodás, érzelem, és akarat egyformán jogaihoz jut. Ezzel összefügg az állampolgári nevelés gondolata, az állam múlt és jelen életének, a nemzeti kultúrának ismerete: a nemzeti műveltség megalapozása. Ebben pedig benne van az erkölcsi közösségre való nevelés hangsúlyozása. Az iskola ezt a magasztos célt a tantárgyak összességével akarja elérni. Azonban a sokféle ágazó tantárgyak csak akkor állhatnak eredményesen a cél szolgálatában, ha egységes hatásuk van a tanuló lelkében. A művelődés középpontjában az ember áll, ő szuverén a művelődés gazdag birodalmában. Ez az én-gondolat uralja a századforduló óta a tudományos pedagógiát. Innen vezet az út a munkaiskola gondolatához, mely követeli annak a kiválasztását és fejlesztését, ami elevenen hat, vagy hatékonyá lehet, szemben a holt könyvtudással. Öntevékenység, az ismereteknek tevékenységgé való átalakítása, a tudás és az élet közti űr áthidalása a modern

művelődési törekvések legfőbb ismertető jegye. Az a tény, hogy minden ember csak azt sajátítja el, ami lelki természetének megfelel, szükségessé teszi az *ifjúságismeret* követelését, ami az én-gondolattal a legszorosabb kapcsolatban van. Az élet nem ismer tantárgyi elkülönülést; a mozgalmas tevékeny élet egy központ körül játszódik le, ami az ifjú szellemi központjává lesz és énjét meghatározza. Így jutunk a *koncentráció* elvéhez.

Könyvünk bevezető része a világháború után keletkezett új állami-társadalmi-gazdasági rend és a történettanítás viszonyát fejtegeti, valamint a történettanítás célját állapítja meg: *történetpolitikai iskolázottság által cselekvőképességgel rendelkező állampolgárok nevelése, akik a nemzeti munkaközösségben a haza kultúráját (szellemi, anyagi, szociális és erkölcsi kultúra) és az emberiség haladását szolgálják*. Ehhez értelmi belátás és jó akarat szükséges, amit jellemnek nevezünk. A történettanítás a jellemnevelés legjobb iskolája.

A mű tíz fejezetének gazdag tartalmát a fent megjelölt három vezérgondolat közül a következőkben csoportosítjuk:

A régi történettanítást a tananyag jogainak a tudomány szempontjainak egyoldalú hangoztatása s a tanuló érdekeinek mellőzése jellemezte. *Minden élethornak sajátos lelki alkata van, amit az iskolának figyelembe kell vennie, ha eredményes munkát akar végezni*. A történettanítás lélektani fokozatai: 1. *A naiv megélés foka* a 9—11 éves korban. Ebben az időszakban a tanulónak még nincs időképzete: a múlt és jelen egybeolvad. Kezdetben mondák, mitoszok és a halhatatlan hősök keltének érdeklődést, később a tanuló a történelem szereplő személyeit a mai emberekkel azonosítja, de felismeri a letűnt koroknak bizonyos jellemző vonásait. 2. *A szemléletes megértés foka* a 12—14 éves korban. A tanulót a szemléletes események ragadják meg, azokat megérti és a közöttük lévő összefüggéseket és kapcsolatokat felderíti. Elsősorban a küzdelmes, veszedelmes és kalandos érdekli a tanulót, ami lelki feszültséget okoz. Ilyenkor a gyermek az események résztvevői között érzi magát. A rendkívüli események iránti hajlamot a történettanításnak meg kell nemesítenie. 3. *A történettanítás felső fokának* jellemző vonásai: a tanuló a történelmet nem magáért a tudományért kedveli, hanem a jelennel való kapcsolatban szereti látni; egyéni véleményei vannak és azokat megindokolja; értékeitelkezik alkot. — Az anyag kiválasztás szempontjai: a múlt és jelen kapcsolata; a hazai történelem hangsúlyozása; az újabb kor bővebb tárgyalása, kevés, de szemléletes anyag nyújtása; az ifjúságismeret követelményeinek figyelembe vétele; a helytörténeti vonatkozások felhasználása.

A szerző követeli a történettanítás eredményességét veszélyeztető verbalizmus mellőzését és a frázisok száműzését; hangoztatja a tér-, idő- és fogalmi gondolkodás alaposságát, a genetikus történet szemlélet szükségességét s az eseményeknek a jelennel való kapcsolatba hozatalát. *A történelmi gondolkodás csak öntevékeny munkával szereshető meg*. Ez megszabadítja a történelmi felfogást a könyvismeret élettelen nyugétól és a mult romantikus idealizálásától. A történelmi gondolkodást a munkaiskolai módszer alapozza meg. Ennek útjai: 1. valamely kor berendezéseiben a sajátos és különös vonások meglátása; 2. ezeknek a jelenből vett példakkal

való összehasonlítása; 3. a jelent a történelem eredményeként kell tekinteni; 4. a történelemben szereplő egyéniségeket és népeket lélektani élméllyel kell vizsgálni (meg kell látni, hogy a történelem hogyan valósította meg az örök-emberit: ez egyúttal jelen- és én-kapcsolatot jelent); 5. a múlt eseményeiben és a jelen életviszonyaiban önálló ítéletalkotásra kell törekedni és ezt a készséget fejleszteni. — *A munkaiskola nevelés és önévelés munka által a munkára. Ehhez szükséges a tanulók öntevékenységet és az osztály munkaközösségét a lehetőség szerint kifejleszteni. A tervszerű, öntudatos munkaközösség egységes és egészséges világnézet alapjait rakja le.* A történelemnek sajátos szerepe van a munkaiskolában. A szerző elveti a formális fokozatokat, és minden óra tanítási menetét a növendékek lelki természetéhez és szükségletéhez kívánja alkalmazni. A munka nemei: az egyik oldalon a tanár előadása és a munka tervszerű irányítása, a másik oldalon a tanulók előadásai, kérdései, az az ókork, következmények, kapcsolatok, hasonlóságok és ellentétek kiderítése, csoportmunkák végzése, rajzolás, vázlatkészítés, mintázás, dramatizálás. A könyv idevágó többi része az anyag begyakorlását és az ismétlések tervszerű vezetését ismerteti és a tanítási segédeszközök (térképek, képek, táblázatok, történeti források, tankönyv) helyes alkalmazását tárgyalja. — Kiemelésre méltó a *történelmi cselekvésről* szóló része: a munkaiskolai történettanításnak történetfilozófiai magaslatról való vizsgálata. A történelmi cselekvés jelenti az öntudatos kultúrnépet, melynek állama a történelmi cselekvés formája. A cselekvési közösségben való öntudatos résztvétel a múlt és jelen élet összefüggésének ismeretén alapszik. Ezt a megismerést szolgálja a helyes történettanítás.

A szerző könyvének központi részévé a koncentráció gondolatát tette. Ebben egyedülálló eredetiség nyilatkozik meg. E koncentráció-rendszerben bámulatatos didaktikai elgondolás és magasabbrendű történetnézet jut kifejezésre. A rendszer a következő:

A koncentráció fajai	Célja	A központban áll
I. <i>Anyagkoncentráció:</i> azonos anyagkör a rokon tantárgyakban.	A tanítás anyagának összesítése és szemléletessé tétele.	Az anyagkör.
II. <i>Szakkoncentráció:</i> a történelem részletterületének (politikai-, kultur- és gazdaságtörténel) a kapcsolata.	A szemléletesség elmélyítése és a részletterületeknek gondolatokban bővelkedő összekapcsolása.	A tantárgy, ennek művelő értékét ki kell használni.
III. <i>„Statikai és dinamikus” szemlélet:</i> kulturfilozófiai — logikai — szellem-történeti szintézis Dilthey szellemében.	Az anyag szintézise.	Az egyes korok strukturája.

IV. Állampolgári koncentráció: a) társadalom-erkölcsi anyag kiválasztása; b) nemzeti anyag kiválasztása; c) az állam jelen állapota.	A társadalom-erkölcsi közösségre való nevelés, vagyis a közösség gondolata; bevezetés az állam és nemzeti kultúra közösségébe, vagyis a haza gondolata; az állam alkotmányának megismerése és aldozatra kész szeretete, vagyis az államforma gondolata.	A nemzeti kultúra és a nemzeti állam.
V. Szellemtörténeti koncentráció (a felső osztályokban).	Kiválogatott szellemtörténeti példák (hossz- és keresztmetszét).	A szellemtörténet.

VI. A koncentráció egyéb megnyilvánulásai:

1. *Belső koncentráció:* az összes tárgyak között. Minden tárgy sajátos művelő értéke kiegészíti a többi tárgy művelő értékét. A központ a tanuló tudategysége.

2. *A módszerek koncentrációja:* azonos tanítási eljárás a rokon tárgyakban. Az ismeretek elsajátítását sietteti, vagy azonos cél elérését segíti elő.

3. Az iskolai munka koncentrációja:

a) *a cselekedtető oktatás*, mely minden osztályban és minden tárgyban megvalósítható;

b) *az ifjúságismereti követelmények* érvényesítése egy-egy osztály minden tárgyában;

c) *a filozófiai elmélyedés* a felső osztályokban, mely minden tárgy tárgy tanításában lehetséges és szükséges;

d) *egyforma tanítási eljárások*, melyek szerint több tanár ugyanazon tanulókat oktatja, vagy valamely tanár több tárgyat tanít ugyanazon tanulóknál (*személyi koncentráció*).

4. *Jelenismereti koncentráció:* a mai élet megismerésére való törekvés az összes tárgyakban.

A könyv használhatóságát elősegíti a gyakorlati példák sokasága. Elmélet és gyakorlat szerves kapcsolatban van. A gyakorlati példák nemcsak a tanítás módszerében nyújtanak alapos tájékozódást, hanem a történelmi ismeretek értékelésében és összefüggésében is sok értékes szempont birtokába juttatják az olvasót. A mű a történettanítás problémáinak komoly földolgozása, ezért ajánljuk a történettanárok szíves figyelmébe.

(Szántó Lőrinc.)

Székely Béla: A Te gyereked ... a modern gyermeknevelés kézikönyve.

(Bibliotéka kiadás. 144 l.)

A szerző érdekesen megírt munkájában a pedagógiai és orvosi kutatások eredményét összegezve, nyomon kíséri a gyermek fejlődését a születéstől az 5–6 éves korig. — Freud, illetőleg Adler iskolájának önálló követője és ennek szellemében igyekszik a gyermek lelki fejlődését meg-